

ЕТИКА МАЙБУТНЬОГО В КОНЦЕПЦІЇ Ю. Н. ХАРАРІ

*Кобелева Д.Л., канд. філо наук, доцент,
Державний біотехнологічний університет*

У своїй книзі "21 урок для 21 століття" ізраїльський історик та соціальний філософ Юваль Ной Харарі порушує надзвичайно важливе питання про майбутнє людства. Це питання стосується того, чи залишиться людина в тому вигляді, в якому вона існує сьогодні, необхідною для цивілізації майбутнього. Хоча таке питання може здаватися дивним або навіть абсурдним, при детальному розгляді сучасних тенденцій воно набирає цілком логічного підґрунтя.

Сучасне суспільство, ймовірно, стає свідком конфлікту між двома світоглядними парадигмами: гуманізмом і техніцизмом. Ці парадигми розвивалися майже одночасно в епоху Ренесансу та Нового часу і визначали напрямок розвитку людства протягом останніх п'яти століть. Харарі називає цей період "когнітивною революцією". Важливо зазначити, що гуманізм, наука та економіка розвивалися в тісній взаємодії, що, в кінцевому підсумку, призвело до формування сучасної глобальної цивілізації.

Взаєморозвиток цих парадигм відбувався таким чином: гуманістичний світогляд поступово переміщує людину в центр світового порядку. Людина втратила колишні зовнішні орієнтири (Бога, церкву, потойбічні сили тощо) і тепер сама визначає свої пріоритети та формує сенси. Людина більше не слухається нічого, окрім власного розуму і почуттів. Все, що відбувається у світі, має відповідати людині і бути їй корисним.

В останні п'ять століть розвиток науки і техніки відбувався під гаслом "Знання – це сила!". Науково-технічний прогрес сприяв розширенню влади людини над навколишнім світом і зміцнює гуманістичні ідеї. Проте вже в ХХ столітті починає визрівати конфлікт, коли стає зрозумілим, що подальший розвиток науки і техніки ставить під загрозу саме існування людини. Сьогодні гуманістичні цінності, такі як свобода волі і прийняття рішень, опинилися під загрозою.

У цій статті розглядається проблема співіснування людини з інформаційними алгоритмами, які становлять основну загрозу для людської значущості в сучасній цивілізації. Є ймовірність, що техносфера, яка була створена для людини, скоро перевершить її в багатьох аспектах. Хоча ми вже звикли до того, що техніка перевершує нас фізично, з інтелектуальною та моральною перевагою примиритися буде значно важче. Саме тому сучасні філософські

пошуки зосереджені на з'ясуванні, як саме відбуватиметься взаємодія людини і техніки в майбутньому. Чи залишиться людина непридатним пережитком минулого, чи знайде своє унікальне місце в новій епосі?

Харарі зазначає: "Коли штучний інтелект почне приймати оптимальні рішення, наші уявлення про людську природу і життя будуть вимушені змінитися. Люди звикли вважати, що життя – це драма прийняття рішень. Що трапиться з таким поглядом на життя, якщо ми будемо все більше покладатися на штучний інтелект, надаючи йому право вирішувати за нас?" Тобто, як зміниться етика в умовах, коли штучний інтелект почне приймати рішення, які зазвичай вважаються етичними?

Більшість людей вважають, що етичні рішення не підлягають алгоритмам. Але Харарі стверджує, що сучасна техніка також стикається з етичними проблемами і повинна вирішувати їх. Наприклад, як має діяти безпілотний автомобіль в аварійній ситуації?

Однією з основних проблем етики є її відокремленість від реального життя. Наша поведінка часто визначається не етичними нормами, сформульованими філософами, а інстинктами та почуттями, які сформувалися в результаті тисячоліть природного відбору. Ці природні алгоритми є складними обчисленнями, які здійснює наш мозок, але результати цих обчислень часто не відповідають сучасним реаліям. Тому етика, на жаль, не вбудована в наш мозок. Можливо, філософи тепер мають унікальну можливість – програмувати етичні системи. Харарі пише: "Якби Кант, Міль і Руссо вміли програмувати, вони б написали програму для безпілотного автомобіля, щоб він точно дотримувався їх вказівок".

Отже, "теоретична проблема філософської етики перетворюється в практичне інженерне завдання". Це перетворення не вирішує всіх філософсько–етичних суперечок, але може надати етиці практичне втілення. І це буде відбуватися не на рівні переконань і суб'єктивного досвіду кожної окремої людини, а на рівні необхідності та об'єктивності програмного забезпечення.

Сучасні технології, як вже зазначалося, витісняють людину з багатьох сфер зайнятості. Інформаційні алгоритми набагато ефективніше аналізують великі дані і приймають рішення на їх основі, ніж людина. Наприклад, експертні системи в медицині, навігаційні системи або управління виробничими процесами. Проте, ймовірно, в найближчому майбутньому техніка не зможе замінити людину в сфері надання сенсу. Техніка поки що не знає, чого вона хоче і що їй потрібно. Можливо, це питання часу, і в майбутньому техносфера навчиться мистецтву визначення цілей. Але на даний момент це є однією з останніх ознак людяності в сучасній цивілізації.

Отже, філософія має можливість перейти на новий рівень розвитку, перетворившись із дисципліни, яка висуває припущення про

можливі стани речей, на науку з практичним втіленням. Харарі вважає, що суспільство, можливо, вперше отримає можливість притягти філософів до відповідальності за наслідки їхніх теорій. Це ставить перед філософською спільнотою завдання розглянути можливості практичної філософії та її вплив на цивілізацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Харарі, Ю. Н. (2016). 21 урок для XXI века. Knygu klubas, 336.
2. Харарі, Ю. Н. (2018). Sapiens : Краткая история человечества : монография. Москва : Синдбад, 512.

УДК 94(477.62)

БОРОТЬБА ЗА МОВУ ТРИВАС

*Лаврут О.О., доктор історичних наук, доцент
Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
(м. Краматорськ)*

Мова відіграє різні функції у суспільстві, у тому числі комунікативну, консолідуючу. Вона соціалізує особистість, є складовою суверенітету держави, фундаментом пам'яті. Довгий час українська мова мала другорядний статус. Це стосується радянської доби, особливо другої половини ХХ ст., коли влада здійснювала заходи, спрямовані на русифікацію та знецінення надбань української культури, що мала багатий спадок і потенціал.

Джерелами русизмів був адміністративний тиск, всілякі заборони (що виявлялися у топонімах, зокрема, Белград, Ровно, снаряд), незнання досягнень української мови, відсутність доступу до джерел, так звана «перестраховка», коли автори вживали «безпечні слова», оскільки у пам'яті залишилися ще репресії; у перекладах зустрічалася значна кількість русизмів, у тому числі й у академічних виданнях, енциклопедіях («Дитяча енциклопедія», «Астрономія», «Кулінарія») [2, 112]. Русифікація полягала не лише у вживанні російськомовної термінології, але й вилученні україномовних [1, 235].

Фонетично правопис був порушений, що полягало у вилученні з української абетки деяких літер (ще у 1930-х рр.), ігноруванні, каліцтві мови. Це призводило до того, що рідну мову перетворювали на суржик, на неповноцінний жаргон. У прикрому становищі опинились українські митці, котрі воліли сказати на повні груди красиво, а не могли добирати найдоцільніші мовно-літературні засоби [4, с. 36]. А після приєднання західноукраїнських земель до складу УРСР почалося викорінення галичанізмів з української мови (так зване «розгаличанення»). Наприкінці 1950-х років українським